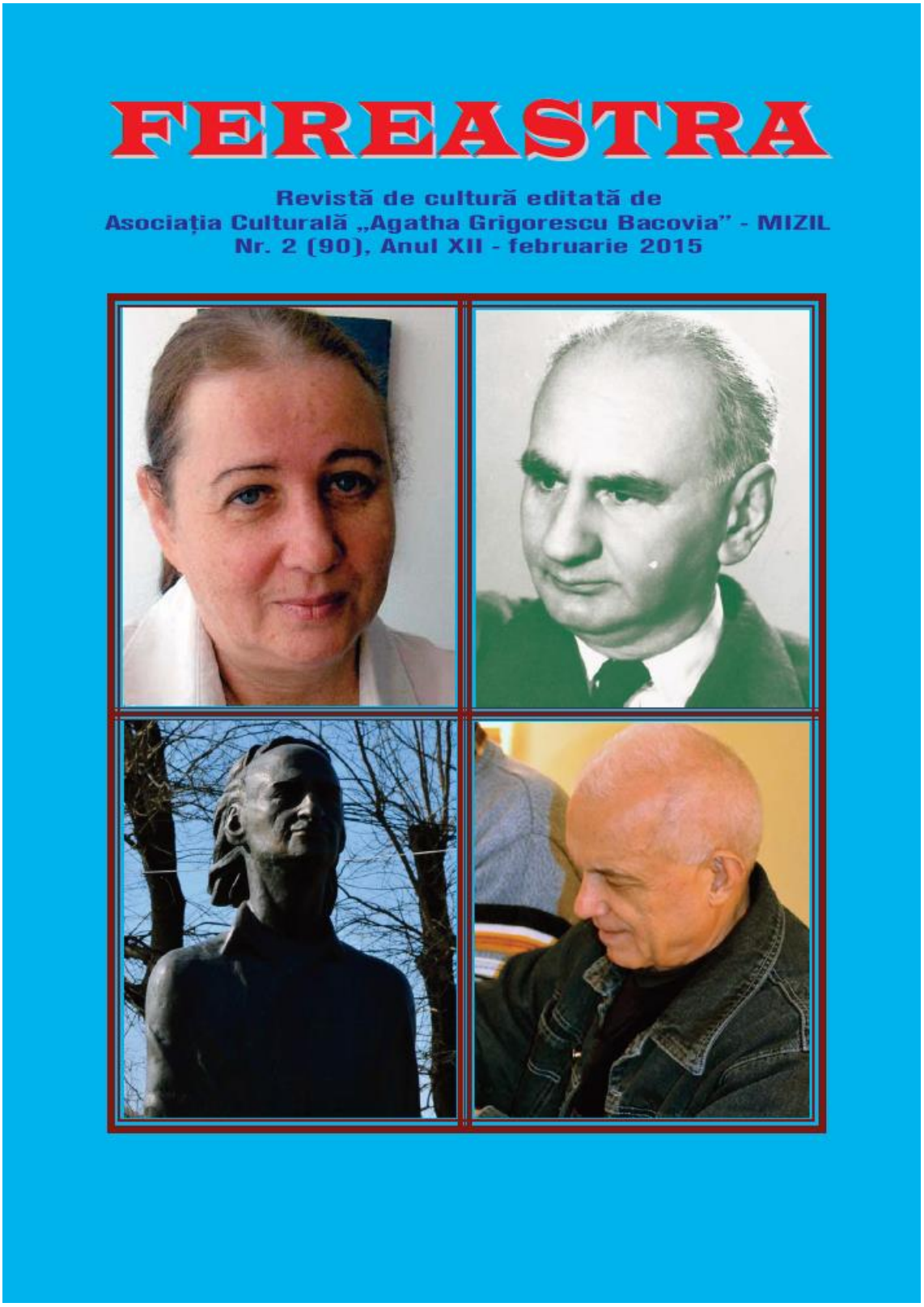
FEREASTRA
Revistă de cultură editată de
Asociația Culturală „Agatha Grigorescu Bacovia" - MIZIL
Nr. 2 (90), Anul XII - februarie 2015

Profunzimea clipei

Interviu de Lucian Mănăilescu

1. *Stimată doamnă Profesor universitar doctor Lidia Vianu, dincolo de convenționala carte de vizită (profesor la Catedra de Engleză a Universității din Bucureşti, director al programului masteral pentru traducerea textului literar contemporan – MTTLC, scriitor, critic literar, traducător, editor, etc), faceți parte dintre oamenii rari, care, acceptând sacrificiul şi riscurile, se zidesc în temelia edificiului culturii. Ce a determinat această opțiune a dumneavoastră?*

LV. Mi-ar plăcea să vă pot spune că a fost o „opțiune". De la bun început. Că am ştiut încotro mă îndrept. Am intrat la engleză la 18 ani. Prima mea limbă după română a fost franceza. Am învățat-o de la o franțuzoaică, orfană, crescută într-o mănăstire din Calais—la doi paşi de Anglia—, rătăcită în România şi prinsă în capcana comunismului. Nu comentez engleza ei. Mare noroc am avut că n-am încercat s-o învăț. Dar franceza era divină. Cu „r" *roulé*, cu vechile *liaisons*, ca la carte... Era o încântare s-o asculți citind Corneille. Aşa am citit eu secolele XVIII şi XIX din literatura franceză. M-a învățat gramatică, istorie literară. Cu toate acestea, după 12 ani cu ea, nu m-am dus la franceză.

Profesori buni de engleză n-am avut. Nu înainte de a fi studentă. Încercam să prind la radio posturi în engleză, dar chiar sub apartamentul în care locuiam se afla un oficiu poştal cu o stație de bruiaj. Nu puteam prinde mai nimic pe „unde scurte".

M-am trezit la engleză ca Gulliver în țara uriaşilor. Am învățat cât am putut. Dar o limbă străină prinde numai dacă o iei de mic. E drept, tot coabitând cu ea, gândesc, scriu şi comunic în engleză mai mult decât în româneşte. Până şi proza şi poezia le fac tot în engleză. Este probabil reveria firească a oricărui profesor de limbi străine. Nu vreau să-mi continui gândul întrebându-mă ce părere au englezii despre asta—tocmai pentru că ştiu foarte bine, şi încerc să nu dezarmez. Oricum o întorc, e limba lor.

Aşadar, engleza nu a fost inițial „opțiune". Am fugit de liceul comunist. Am fugit de politizare din toate puterile mele. Cât despre ce a urmat anilor de şcoală, vă pot spune un singur lucru cu certitudine: nicio zi, nicio secundă, niciun efort din clipa când am devenit studentă, nu mi s-au părut un sacrificiu. Uitându-mă înapoi, *I did my job*. Nici mai mult, nici mai puțin. Şi mi-a fost bine aşa.

2. *Ați absolvit Facultatea de Limbi Germanice din cadrul Universității Bucureşti, (secția engleză), într-o vreme în care aparatele de radio încă vorbeau ruseşte, iar cenzura punea la index multe cărți esențiale ale literaturii universale şi naționale. Care erau, pe atunci,*

posibilitățile unui tânăr intelectual de a se informa şi de a nu merge orbeşte, împreună cu clasa muncitoare, în… paradis?

LV. Informarea a fost tragedia generației mele. În 1964, la patruzeci de ani după momentul modernist, noi o descopeream pe Virginia Woolf ca pe un scriitor contemporan. Abia după 1990 am putut ajunge şi la autori contemporani cu adevărat. Cât despre cărțile esențiale excomunicate de comunism, am avut norocul unei biblioteci clădite de mai multe generații înainte să mă nasc eu. Am citit acele cărți. N-am putut mesteca literatura română à la *Mitrea Cocor* ori *Setea*, drept care puțin mi-a lipsit să nu pic la bacalaureat: că eu chiar nu le-am citit. Deloc. Mi se punea un nod în gât. M-a salvat Arghezi. La oral. Două ore a stat comisia cu mine, şi până la urmă, 10 de la oral cu 6 la scris a dat media opt. Ei crezuseră că nu voi trece nici măcar cu nota cinci.

La engleză, nodul acela în gât nu l-am avut niciodată. Mi-a plăcut fiecare moment din cei cinci ani de facultate. Am citit zi-lumină. Mai ales că biblioteca mea de acasă fusese în franceză. Aveam enorm de recuperat.

3. *În 1970 ați trecut de „cealaltă parte a baricadei", devenind profesor la Liceul „Mihai Viteazul" din Bucureşti. Şi tot atunci ați debutat, în revista Secolul XX, cu o traducere. Cum arăta lumea, percepută pe această falie dintre profesia didactică şi destinul literar?*

LV. Aşa e. Am „debutat" cu o traducere din Joyce Carol Oates. Andrei Brezianu m-a sunat şi mi-a spus, „Trebuie să începi undeva". Ne ştiam din facultate. Aşa se explică debutul meu. Mărunt, în fond. După el au venit anii în care publicarea însemna ori „pile" (nu mai moare cuvântul ăsta, care a marcat crunt generația mea...), ori compromis. M-am zbătut: am lucrat pentru sertar, în ideea că se va găsi cândva, cineva Exclus.

Ca să traduci o carte, trebuia un întreg balet ocult, pe care, mărturisesc, nu m-am priceput să-l fac. Ca să publici critică în zona anglisticii, era şi mai greu. Nimic nu-mi ieşea.

Vrusesem să fac filologia ca să pot să scriu. Voiam să scriu proză. Am scris câteva romane sub comunism. Unul singur a apărut, după 1990, la o editură din Galați. Nu din cauză că m-a persecutat destinul. Pur şi simplu la proză nu m-am priceput. Iar dacă, cine ştie, aş fi scris chiar bine, oricum nu scăpam de căluşul politic.

Nevoia de a scrie a fost pentru mine un lucru imposibil de explicat. M-am trezit la câțiva ani făcând poveşti. Am început să citesc pe la vreo patru ani, asta fiind în 1951. Era o broşurică, țin minte şi acum, prima poveste pe care am citit-o: „Oul năzdrăvan." Mică, maro, cumplit de enervantă. Abia legam cuvintele în propoziții, şi totuşi mă sufocam de indignare. Cauza revoltei mele am înțeles-o mult mai târziu: era probabil o carte rusească. Da, ideologia făcea victime şi printre cititorii de patru ani...

Ca să închei, în ce mă priveşte, nu am un destin literar. Mă uit înapoi cu dezamăgire şi la destinul meu critic. Cui îi pasă că un român scrie o carte despre un scriitor englez în limba engleză? Altui român. Altui student la engleză din altă țară unde nu se vorbeşte engleza. N-am nici cea mai vagă idee dacă studenții aceştia chiar s-au putut ajuta cu volumele mele. O singură carte din tot ce am scris reprezintă ceva în critica de specialitate: cartea mea despre T.S. Eliot.

4. *Devenind asistentă la Catedra de limba şi literatura engleză a Facultății de Limbi Străine, susținând apoi un doctoratul cu teza* ***Lirism filosofic la T.S. Eliot şi Paul Valery*** *(1978), se părea că aveți toate drumurile deschise. În 1980 ați debutat editorial cu antologia de texte de poetică engleză* ***The Quicksands of Criticism****. Au urmat mai multe apariții editoriale: În 1983 -* ***Scenarii lirice moderne (De la T.S. Eliot la Paul Valéry)****; în 1984* ***Later 20th Century British Poetry*** *şi* ***T.S. Eliot: An Author for All Seasons*** *(volum revizuit în 2002); în 1987 –* ***Modern British Short Fiction****; în 1989 –* ***29 Postwar American Poets****. Ați obținut două burse Fulbright în Statele Unite ale Americii, predând la universități din Binghamton (New York, 1991-1992) şi Berkeley (California, 1997-1998).*

Ați devenit cunoscută şi apreciată în lumea inițiaților, dar ați fost mai puțin percepută de publicul larg, care preferă – se pare – plăcerea cititului nu şi efortul înțelegerii. Ce ați avut de câştigat şi ce ați pierdut în acei ani?

LV. Înainte de 1990, singurul loc unde am putut publica a fost Editura Universității din Bucureşti. Publicul ei erau studenții. Nu am scris niciodată ca un inițiat. Nu suport „rinoceritele" criticilor literari. N-aş fi putut să scriu altfel decât cu vorbele mele. Dacă aş fi fost silită să mestec ideilor altora ca să-mi dovedesc profesionalismul, mi s-ar fi pus un nod în gât. Studiile Culturale sunt, în fond, tot un fel de politizare: cine nu e cu noi, e împotriva noastră. Eu n-am avut geniul alianțelor, sau—mai bine zis—al găştii. Am mers întotdeauna singură. S-a dovedit mai încolo că am mers şi împotriva curentului, ceea ce n-a fost o dovadă de mare inteligență din partea mea, dar firea omului nu se schimbă. Am făcut ce am putut eu să fac.

Publicul meu, pe de altă parte, au fost studenții mei. Într-un fel, adevărata mea „operă", dacă o pot numi aşa, au fost cursurile şi seminariile. Şi lecțiile de engleză, în care puteam să lucrez la fel de bine cu un geniu ori cu un antitalent. Acolo nu dădeam greş. Cel puțin, aşa sper. Nu pentru că aş fi fost o lumină pentru studenți. Pur şi simplu aveam entuziasm. Ori, un student la filologie exact asta ia de la cursurile şi seminariile lui: bucuria culturii. Sper că aici n-am ratat.

Cât despre bursele Fulbright la New York şi Berkeley, acelea au ajuns la mine după 1990. În acei doi ani am citit cât aş fi trebuit să citesc în cei douăzeci de ani dinaintea lor. Am citit 25 de ore pe zi. A fost bine.

5. *În 1993 a venit şi succesul. Nu de la romanul* ***Prizonieră în oglindă*** *– care figurează printre primele cărţi de proză postmodernistă de la noi – ci de la un manual de învăţare a limbii engleze. Mărturiseaţi, într-un interviu: „Bestseller-ul meu este* ***English with a Key****". Cum aţi ajuns la această carte... „cu haz şi gramatică? "*

LV. Romanul acela a fost scris în timpuri de cruntă teroare ideologică. El exprimă două neputinţe din partea mea. În primul rând, eram incapabilă să scriu pentru cenzura comunistă: am ştiut asta de la bun început. Cu toţii am ştiut că nu putem tolera sistemul, nu era mare filozofie să-ţi dai seama de acest fapt. A doua neputinţă, însă, era mai gravă: nu ştiam să mă exprim în poveşti. Dacă aş fi ştiut, nu mă opream din drum. Cum zice Eliot cu năduf, criticii sunt scriitori rataţi. Cam aşa a fost şi cu mine, presupun. Dar, deşi a trecut multă vreme, scrisul tot nu mă lasă în pace. Întrebarea de ce scriu rămâne un mister. Şi un miracol, în acelaşi timp.

Da, aşa este, unicul meu bestseller a fost *English with a Key*. Un manual cinstit de predare a englezei, rodul experienţei mele imediate timp de vreo zece ani. El a fost scris la începutul anilor '80 şi îngropat fără nicio speranţă în sertar. Am bătut la multe uşi, am încercat cam tot ce se putea. Nu se putea nimic. Ar fi trebuit să pun în cartea mea propoziţii cu tractoare şi elan muncitoresc. Ar mai fi trebuit o pilă la o editură, şi gata, apărea.

Apoi a venit 1990, s-a dat liber la cărţi, şi o editură mi-a luat manualul din mână peste noapte, atât de repede încât am şi uitat—ei au uitat, eu n-am ştiut—că mai există pe lume şi contracte şi alte lucruri. Pe scurt, am scris un bestseller care s-a vândut ca pâinea caldă, dar taman autorul lui habar n-a avut. Dar nu mă mir, asta face parte din firea mea: câtă vreme nu intervin banii, lucrez cu pasiune. Plata îmi încurcă rău valorile.

Şi un ultim răspuns la întrebarea Dvs: am optat pentru „haz şi gramatică", atunci, în anii '80, pentru că hazul acela mă scotea în afara politicului. Limba engleză a fost refugiul meu.

6. *Volumele dumneavoastră lirice (****1,2,3*** *- 1997,* ***Moderato 7*** *- 1998 şi* ***Foarte*** *– 2001), în pofida scepticismului şi modestiei autoarei, definesc* „una dintre cele mai speciale, mai recognoscibile voci in poezia noastră de azi". *Iată un scurt citat, ce justifică afirmaţie de mai sus a poetei Ioana Ieronim:* „concertul de anul nou avem în bagaj revelioane mutilate/ dimineţi de întâi fără apă caldă electricitate dacă ai noroc/ căldură deloc mă ascundeam sub plapumă priveam sala plină/ risipă de căldură flori zâmbete lumină nu eram nicăieri/ parcă au fost anii aceia toată viaţa mea ieri zilele închisoare/ prăvăliile cu rafturi goale raţie la zahăr pâine ulei cărţi zăvoare/ mestecai boabe de cafea ne vedeam când unde se putea tinereţe/ n-a izbutit nimeni să ne înveţe să ne simţim deţinuţi pe viaţă/ dar unde sunt anii pierduţi ceaţă de încercări eşuate prădate" *(poezia* ***Te-ai mărita cu mine,*** *din volumul* ***Foarte****). Ce înseamnă, totuşi, poezia*

pentru Lidia Vianu: o singurătate asumată sau un instrument de lucru pentru traducătorul care spunea: „Traduc cu altceva decât cu priceperea mea didactică.”?

LV. Traducerea este un fel de poezie, într-adevăr. Chiar şi traducerea prozei. Recreezi sufletul omului care a scris-o. Ori, sufletul e poezie. Nu sunt sigură că poezia mea proprie mi-a ieşit. Multă vreme n-am fost capabilă să scriu nici măcar un singur poem. A venit apoi un moment când am pățit ca scoica: m-a lovit rău un fir de nisip. L-am învelit, ca să pot convieţui cu el. Cam asta ar fi poezia mea. Nu vreau să zic o perlă, ci un fir de nisip acceptat.

7. *În pofida unui statut cultural impresionant, universitarul care erați a obținut titlul de profesor abia în 1998. Cum se explică această nefirească „încremenire în proiect”?*

LV. O explică mersul istoriei. Până în 1990, îmi aduc aminte că mă întâlneam pe culoarele facultății, în pauze, cu prietenul meu Vasile Morar... Amândoi aveam doctoratul luat din 1977. Amândoi ne doream să fim lectori, ca să ținem şi noi legal curs. Din nimic nu înveți mai mult, ca universitar, decât din experiența de a-ți organiza şi a comunica un curs. Cursul este ca aparatul de tensiune la doctor. Cu el iei pulsul, pui diagnosticul, vezi întregul, îți vindeci (sau nu) pacientul. Pe vremea tatălui meu, fără un aparat de tensiune veşnic în geantă, medicul nu putea spune că-şi face meseria.

În fiecare săptămână discutam cu Vasile acelaşi subiect: „Ne dă drumul Ciurel la dosare?” Nu ne-a dat drumul niciodată. A venit anul 1990, şi ne-am început ascensiunea firească: lector, conferențiar, profesor.

E drept, am trăit un viscol de viață. Am îndurat frigul—intelectual vorbind—, ne-am înnecat în nămeții ideologici, am fost la mâna politrucilor. Dar mă uit înapoi şi mă întreb: urăsc, oare, vremea de atunci? Am avut prieteni. Puțini. Dar credincioşi. N-am trădat. N-am lovit. Nu mi-a fost ruşine de mine. Am avut demnitate. La fel ca mine au fost mai toți colegii mei. Aş fi vrut să pot citi mai mult, să avansez la vreme, să public. Dar faptul că nu s-au putut toate acestea nu m-a împiedicat să trăiesc cinstit.

8. *V-ați dedicat, începând cu anii '90, unei efervescente activități de traducător, deschizând – în ambele sensuri – punți de legătură între literaturile de limbă engleză şi literatura română. Titlurile care urmează sunt edificatoare:* ***Joseph Conrad***, ***Oglinda mării*** *(The Mirror of the Sea) – 1994;* ***Eugen Simion***, ***The Return of the Author*** *– 1996;* ***Marin Sorescu***, ***The Bridge*** *pentru care, în 2005, ați primit Premiul Corneliu M. Popescu decernat de Poetry Society of Great Britain, pentru traducerea poeziei europene. Au urmat, în 2007:* ***Ruth Fainlight***, ***Autorul la rampă***; ***Mimi Khalvati***, ***Poeta din zid*** *(The Poet in the Wall) ;* ***Peter Ackroyd***, ***Bucurii din Purley***; ***Alan Brownjohn***, ***Tânjesc după iubire***; ***George Szirtes***, *Fiorul că eşti altfel.*

O muncă laborioasă şi oarecum ingrată, pentru că – nu-i aşa ? – numele traducătorului apare undeva, într-o casetă de interior, pe care măria sa cititorul o ignoră, de cele mai multe ori. De ce, atunci, i-ați răpit romancierului care ați visat să deveniți, atâta energie spirituală?

LV. Eram profesor de engleză. Meseria mea înseamnă să învăț această engleza pe alții şi să traduc. Restul sunt vorbe. *I did my job,* cum ziceam. Proza, poezia mea proprie erau un lux. Atunci când mi-am dat seama că sunt mai bună în meserie decât în acest *violon d'Ingres*, am redus motoarele. Doar că, instinctul de a scrie, dacă-l ai, nu piere.

În profesie, am bătut cu încăpățânare la toate uşile. Nu s-au deschis multe, dar toate au fost esențiale: aşa cum mi-am dorit de pe când eram studentă, am ajuns să predau la facultate; am scris un manual care a făcut şcoală—nu era meritul meu, acest manual, ci al profesorilor mei, cum se întâmpă întotdeauna; am ieşit din comunism cu capul sus; mi-am construit, după 1990, un program masteral în care am adunat tot ce aveam—traducere, lumea scriitorilor care voiau să fie traduşi, şi multe, multe uşi pe care sper că le-am deschis acelora dintre masteranzii mei care au vrut să le vadă. Viitorul nu e uşor de gestionat. Am făcut din MTTLC o avanpremieră a lui, un loc pe care mi-aş fi dorit şi eu să-l am la vârsta lor.

În scris, pe de altă parte, nu am văzut nicio uşă. Dacă va rămâne după mine un singur text care să merite să fie citit, se cheamă că cineva a deschis uşa aceea pentru mine. Mi-am făcut profesia cu pasiune, dar am scris la noroc. Şi am plătit pentru—lenea? lipsa mea de perseverență? neîncrederea, dezarmarea mea...

9. *Sunteți directorul şi inițiatorul programului masteral pentru traducerea textului literar contemporan (MTTLC), unul dintre puținele proiecte culturale care nu doar îşi propun, ci chiar promovează valori şi deschid perspective. Spuneți-ne câteva cuvinte despre dezamăgirile, împlinirile şi speranțele dumneavoastră, legate de acest program.*

LV. Programul acesta este o mare bucurie. Nu am dezamăgiri legate de el. Funcționează. Adună la un loc tot ce ține de viața mea profesională. Este un program generos. Punctul lui de pornire a fost nevoia dascălilor de a da: nu numai cunoaştere, dar şi priceperea şi încăpățânarea de a bate la toate uşile.

Pe de altă parte, acest program mi-a răsplătit eforturile. De fapt, nimic nu mi se pare a fi un efort când vine vorba de MTTLC. Răsplata a venit, totuşi. S-a născut din el editura *Contemporary Literature Press.* Ea este editura online pentru literatură a Universității din Bucureşti, http://editura.mttlc.ro/ . Are deja şapte ani de existență şi multe, foarte multe volume. În primul rând, are un manual de studiu în 111 volume al cărții lui James Joyce *Finnegans Wake*. Are traduceri din literatura engleză publicate ca texte paralele, instrumente de lucru pentru studenți—manuale de limba engleză, istorii de literatură, cărți de lingvistică. Are şi romane româneşti, cărți de poeți şi prozatori români traduse în limba engleză.

Editura n-ar fi existat fără ajutorul, fără contribuția esențială a fostului meu profesor George Sandulescu, stabilit în Monaco. Mă gândesc din ce în ce mai des în ultima vreme că el este cel care mi-a condus cu răbdare mâna să pun miza exact pe şaptele de roşu câştigător la ruletă... Toată viața am înaintat printr-un labirint, alegându-mi drumul cu mai multă sau mai puțină inspirație. În acest moment al vieții mele, m-am eliberat de povara viitorului. La vârsta mea, nu ai nevoie să te uiți neapărat înainte. Sau înapoi. Trebuie doar să ştii să cobori în profunzimea clipei. Doar atât.

Vă mulțumim pentru amabilitate şi, cum ar spune probabil şi studenții dumneavoastră, pentru faptul că existați!

REVISTA FEREASTRA NR.2, februarie 2015

PROFUNZIMEA CLIPEI

Interviu realizat de Lucian Mănăilescu cu doamna Profesor universitar Dr. Lidia VIANU

– Stimată doamnă Profesor, dincolo de convenţionala carte de vizită (profesor la Catedra de Engleză a Universităţii din Bucureşti, director al programului masteral pentru traducerea textului literar contemporan - MTTLC, scriitor, critic literar, traducător, editor, etc), faceţi parte dintre oamenii rari, care, acceptând sacrificiul şi riscurile, se zidesc în temelia edificiului culturii. Ce a determinat opţiunea dumneavoastră?

– Mi-ar plăcea să vă pot spune că a fost o „opţiune". De la bun început. Că am ştiut încotro mă îndrept. Am intrat la engleză la nici 18 ani. Prima mea limbă după română a fost franceza. Am învăţat-o de la o franţuzoaică, orfană, crescută într-o mănăstire din Calais - la doi paşi de Anglia -, rătăcită în România şi prinsă în capcana comunismului. Nu comentez engleza ei. Mare noroc am avut că nu am încercat s-o învăţ. Dar franceza era divină. Cu „r" *roulé*, cu vechile *liaisons*, ca la carte... Era o încântare s-o asculţi citind Corneille. Aşa am citit eu secolele XVIII şi XIX din literatura franceză. M-a învăţat gramatică, istorie literară. Cu toate acestea, după 12 ani cu ea, nu m-am dus la franceză.

Profesori buni de engleză n-am avut. Nu înainte de a fi studentă. Încercam să prind la radio posturi în engleză, dar chiar sub apartamentul în care locuiam se afla un oficiu poştal cu o staţie de bruiaj. Nu puteam prinde mai nimic pe „unde scurte".

M-am trezit la engleză ca Gulliver în ţara uriaşilor. Am învăţat cât am putut. Dar o limbă străină prinde numai dacă o iei de mic. E drept, tot coabitând cu ea, gândesc, scriu şi comunic în engleză mai mult decât în româneşte. Până şi proza şi poezia le fac tot în engleză. E probabil reveria firească a oricărui profesor de limbi străine. Nu vreau să-mi continui gândul întrebându-mă ce părere au englezii despre asta - tocmai pentru că ştiu foarte bine, şi încerc să nu dezarmez. Oricum o întorc, e limba lor.

Aşadar, engleza nu a fost iniţial „opţiune". Am fugit de liceul comunist. Am fugit de politizare din toate puterile mele. Cât despre ce a urmat anilor de şcoală, vă pot spune un singur lucru cu certitudine: nicio zi, nicio secundă, niciun efort din clipa când am devenit studentă, nu mi s-au părut un sacrificiu. Profesia este o mare bucurie. Dacă-mi doresc ceva, este să nu separ niciodată viaţa pe care o duc de profesie, care este toată lumea mea. Dar nu e nicio virtute în asta. Uitându-mă înapoi, *I did my job*. Nici mai mult, nici mai puţin. Şi mi-a fost bine aşa.

– Aţi absolvit Facultatea de Limbi Germanice din cadrul Universităţii Bucureşti, (secţia engleză), într-o vreme în care aparatele de radio încă vorbeau ruseşte, iar cenzura punea la index multe cărţi esenţiale ale literaturii universale şi naţionale. Care erau, pe atunci, posibilităţile unui tânăr intelectual de a se informa şi de a nu merge orbeşte, împreună cu clasa muncitoare, în... paradis.

– Informarea a fost tragedia generaţiei mele. În 1964, la patruzeci de ani după momentul modernist, noi o descopeream pe Virginia Woolf ca pe un scriitor contemporan. Abia după 1990 am putut ajunge şi la autori contemporani cu adevărat. Cât despre cărţile esenţiale excomunicate de comunism, am avut norocul unei biblioteci clădite de mai multe generaţii înainte să mă nasc eu. Am citit acele cărţi. N-am putut mesteca literatura română à la ***Mitrea Cocor*** ori ***Setea***, drept care puţin mi-a lipsit să nu pic la bacalaureat: că eu chiar nu le-am citit. Deloc. Mi se punea un nod în gât. M-a salvat Arghezi. La oral. Două ore a stat comisia cu mine, şi până la urmă, 10 de la oral cu 6 la scris a dat media opt. Ei crezuseră că nu voi trece nici măcar cu nota cinci.

La engleză, nodul acela în gât nu l-am avut niciodată. Mi-a plăcut fiecare moment din cei cinci ani de facultate. Am citit zi-lumină. Mai ales că biblioteca mea de acasă fusese în franceză. Aveam enorm de recuperat. Faptul că nu am început cu engleza m-a marcat irecuperabil.

– În 1970 aţi trecut de „cealaltă parte a baricadei", devenind profesor la Liceul „Mihai Viteazul" din Bucureşti. Şi tot atunci aţi debutat, în revista Secolul XX, cu o traducere. Cum arăta lumea, percepută pe această falie dintre profesia didactică şi destinul literar?

– Aşa e. Am „debutat" cu o traducere din Joyce Carol Oates. Andrei Brezianu m-a sunat şi mi-a spus, „Trebuie să începi undeva". Ne ştiam din facultate. Aşa se explică debutul meu. Mărunt, în fond. După el au venit anii în care publicarea însemna ori „pile" (nu mai moare cuvântul ăsta, care a marcat crunt generaţia mea...), ori compromis. M-am zbătut: am lucrat pentru sertar, în ideea că se va găsi cândva, cineva - Exclus.

Ca să traduci o carte, trebuia un întreg balet ocult, pe care, mărturisesc, nu m-am priceput să-l fac. Ca să publici critică în zona anglisticii, era şi mai greu. Nimic nu-mi ieşea.

Vrusesem să fac filologia ca să pot să scriu. Voiam să scriu proză. Am scris câteva romane sub comunism. Unul singur a apărut, după 1990, la o editură din Galaţi. Nu m-a persecutat destinul. La proză nu m-am priceput. Iar dacă, cine ştie, aş fi scris chiar bine, oricum nu scăpam de căluşul politic.

Nevoia de a scrie a fost pentru mine un lucru imposibil de explicat. M-am trezit la câţiva ani făcându-mi propriile poveşti. Am început să citesc pe la vreo patru ani, asta fiind în 1951. Era o broşurică, ţin minte şi acum, prima poveste pe care am citit-o: „Oul năzdrăvan." Mică, maro, cumplit de enervantă. Abia legam cuvintele în propoziţii, şi totuşi mă sufocam de indignare. Cauza revoltei mele am înţeles-o mult mai târziu: era probabil o carte rusească. Da, ideologia făcea victime şi printre cititorii de patru ani...

Ca să închei, în ce mă priveşte, nu am un destin literar. Mă uit înapoi cu dezamăgire şi la destinul meu critic. Cui îi pasă că un român scrie o carte despre un scriitor englez în limba engleză? Altui român. Altui student la engleză din altă ţară unde nu se vorbeşte engleza. N-am nici cea mai vagă idee dacă studenţii aceştia chiar s-au putut ajuta cu volumele mele. O singură carte din tot ce am scris este cu adevărat bună, merge pe un drum nebătut, argumentează pe text, şi „face pârtie" în critica de specialitate: cartea mea despre T.S. Eliot.

– Devenind asistentă la Catedra de limba şi literatura engleză a Facultăţii de Limbi Străine, susţinând apoi un doctoratul cu teza ***Lirism filosofic la T.S. Eliot şi Paul Valery*** *(1978), se părea că aveţi toate drumurile deschise. În 1980 aţi debutat editorial cu antologia de texte de poetică engleză* ***The Quicksands of Criticism****. Au urmat mai multe apariţii editoriale: În 1983 -* ***Scenarii lirice moderne (De la T.S. Eliot la Paul Valéry)****; în 1984* ***Later 20th Century British Poetry şi T.S. Eliot: An Author for All Seasons*** *(volum revizuit în 2002); în 1987 -* ***Modern British Short Fiction****; în 1989 - 29* ***Postwar American Poets****. Aţi obţinut două burse Fulbright în Statele Unite ale Americii, predând la universităţi din Binghamton (New York, 1991-1992) şi Berkeley (California, 1997-1998). Aţi devenit cunoscută şi apreciată în lumea iniţiaţilor, dar aţi fost mai puţin percepută de publicul larg, care preferă - se pare - plăcerea cititului nu şi efortul înţelegerii. Ce aţi avut de câştigat şi ce aţi pierdut în acei ani?*

– Înainte de 1990, singurul loc unde am putut publica a fost Editura Universităţii din Bucureşti. Publicul ei erau studenţii. Nu am scris niciodată ca un iniţiat. Nu suport „rinoceritele" criticilor literari. N-aş fi putut să scriu altfel decât cu vorbele şi noţiunile mele proprii. Dacă aş fi fost silită să mestec ideilor altora ca să-mi dovedesc profesionalismul, mi s-ar fi pus un nod în gât. Studiile Culturale sunt, în fond, tot un fel de politizare: cine nu e cu noi, e împotriva noastră. Eu n-am avut geniul alianţelor, sau - mai bine zis - al găştii. Am mers întotdeauna singură. S-a dovedit mai încolo că am mers şi împotriva curentului, ceea ce n-a fost o dovadă de mare inteligenţă din partea mea, dar firea o-mului nu se schimbă. Am făcut ce am putut eu să fac.

Publicul meu, pe de altă parte, au fost studenţii mei. Într-un fel, adevărata mea „operă", dacă o pot numi aşa, au fost cursurile şi seminariile. Şi lecţiile de engleză, în care puteam să lucrez la fel de bine cu un geniu ori cu un antitalent. Acolo nu dădeam greş. Cel puţin, aşa sper. Nu pentru că aş fi fost o lumină pentru studenţi. Pur şi simplu aveam entuziasm. Ori, un student la filologie exact asta ia de la cursurile şi seminariile lui: bucuria culturii. Sper că aici n-am ratat.

Cât despre bursele Fulbright la New York şi Berkeley, acelea au ajuns la mine după 1990. În acei doi ani am citit cât aş fi trebuit să citesc în cei douăzeci de ani dinaintea lor. Am citit 25 de ore pe zi. A fost bine.

– În 1993 a venit şi succesul. Nu de la romanul ***Prizonieră în oglindă*** *- care figurează printre primele cărţi de proză postmodernistă de la noi - ci de la un manual de învăţare a limbii engleze. Mărturiseaţi, într-un interviu: „Bestseller-ul meu este* ***English with a Key****". Cum aţi ajuns la această carte... „cu haz şi gramatică"?*

– Romanul acela a fost scris în timpuri de cruntă teroare ideologică. El exprimă două neputinţe din partea mea. În primul rând, eram fiziologic incapabilă să scriu pentru cenzura comunistă: am ştiut asta de la bun început. Cu toţii am ştiut că nu putem tolera sistemul, nu era mare filozofie să-ţi dai seama de acest fapt. A doua neputinţă, însă, era mai gravă: nu ştiam să mă exprim în poveşti. Dacă

REVISTA FEREASTRA **NR.2, februarie 2015**

aş fi ştiut, nu mă opream din drum. Cum zice Eliot cu năduf, criticii sunt scriitori rataţi. Cam aşa a fost şi cu mine, presupun. Dar, deşi a trecut multă vreme, scrisul tot nu mă lasă în pace. Întrebarea de ce scriu rămâne un mister. Şi un miracol, în acelaşi timp.

Da, aşa este, unicul meu bestseller a fost *English with a Key*. Un manual cinstit de predare a englezei, rodul experienţei mele imediate, timp de vreo zece ani. El a fost scris la începutul anilor '80 şi îngropat fără nicio speranţă în sertar. Am bătut la multe uşi, am încercat cam tot ce se putea. Nu se putea nimic. Ar fi trebuit să pun în cartea mea propoziţii cu tractoare şi elan muncitoresc. Ar mai fi trebuit o pilă la o editură, şi gata, apărea.

Apoi a venit 1990, s-a dat liber la cărţi, şi o editură mi-a luat manualul din mână peste noapte, atât de repede încât am şi uitat - ei au uitat, eu n-am ştiut - că mai există pe lume şi contracte şi alte lucruri. Pe scurt, am scris un bestseller care s-a vândut ca pâinea caldă, dar taman autorul lui habar n-a avut. Dar nu mă mir, asta face parte din firea mea: câtă vreme nu intervin banii, lucrez cu pasiune. Plata îmi încurcă rău valorile.

Şi un ultim răspuns la întrebarea Dvs: am optat pentru „haz şi gramatică", atunci, în anii '80, pentru că hazul acela mă scotea în afara politicului. Limba engleză a fost refugiul meu.

*– Volumele dumneavoastră lirice (**1,2,3** - 1997, **Moderato 7** - 1998 şi **Foarte** - 2001), în pofida scepticismului şi modestiei autoarei, definesc „**una dintre cele mai speciale, mai recognoscibile voci in poezia noastră de azi**". Iată un scurt citat, ce justifică afirmaţie de mai sus a poetei Ioana Ieronim: „**ador concertul de anul nou avem în bagaj revelioane mutilate/ dimineţi de întâi fără apă caldă electricitate dacă ai noroc/ căldură deloc mă ascundeam sub plapumă priveam sala plină/ risipă de căldură flori zâmbete lumină nu eram nicăieri/ parcă au fost anii aceia toată viaţa mea ieri zilele închisoare/ prăvăliile cu rafturi goale raţie la zahăr pâine ulei cărţi zăvoare/ mestecai boabe de cafea ne vedeam când unde se putea tinereţe/ n-a izbutit nimeni să ne înveţe să ne simţim deţinuţi pe viaţă/ dar unde sunt anii pierduţi ceaţă de încercări eşuate prădate**" (poezia **Te-ai mărita cu mine**, din volumul **Foarte**). Ce înseamnă, totuşi, poezia pentru Lidia Vianu: o singurătate asumată sau un instrument de lucru pentru traducătorul care spunea: „**Traduc cu altceva decât cu priceperea mea didactică.**"?*

– Traducerea este un fel de poezie, într-adevăr. Chiar şi traducerea prozei. Recreezi sufletul omului care a scris-o. Ori, sufletul e poezie. Nu sunt sigură că poezia mea proprie mi-a ieşit. Multă vreme n-am fost capabilă să scriu nici măcar un singur poem. A venit apoi un moment când am păţit ca scoica: m-a lovit rău un fir de nisip. L-am învelit, ca să pot convieţui cu el. Cam asta ar fi poezia mea. Nu vreau să zic o perlă, ci un fir de nisip acceptat.

– În pofida unui statut cultural impresionant, universitarul care eraţi a obţinut titlul de profesor abia în 1998. Cum se explică această nefireasca „încremenire în proiect"?

– O explică mersul istoriei. Până în 1990, îmi aduc aminte că mă întâlneam pe culoarele facultăţii, în pauze, cu prietenul meu Vasile Morar... Amândoi aveam doctoratul luat din 1977. Amândoi ne doream să fim lectori, ca să ţinem şi noi legal curs. Din nimic nu înveţi mai mult, ca universitar, decât din experienţa de a-ţi organiza şi a comunica un curs. Cursul este ca aparatul de tensiune la doctor. Cu el iei pulsul, pui diagnosticul, vezi întregul, îţi vindeci (sau nu) pacientul. Pe vremea tatălui meu, fără un aparat de tensiune veşnic în geantă, medicul nu putea spune că-şi face meseria.

În fiecare săptămână discutam cu Vasile acelaşi subiect: „Ne dă drumul Ciurel la dosare?" „Stăvilarul" Ciurel - porecla noastră pentru şeful de cadre - îşi făcea bine datoria. Nu ne-a dat drumul niciodată. A venit anul 1990, şi ne-am început ascensiunea firească: lector, conferenţiar, profesor.

E drept, am trăit un viscol de viaţă. Am îndurat frigul - intelectual vorbind, ne-am înnecat în nămeţii ideologici, am fost la mâna politrucilor. Dar mă uit înapoi şi mă întreb: urăsc, oare, vremea de atunci? Am avut prieteni. Puţini. Dar credincioşi. N-am trădat. N-am lovit. Nu mi-a fost ruşine de mine. Am avut demnitate. La fel ca mine au fost mai toţi colegii mei. Aş fi vrut să pot citi mai mult, să avansez la vreme, să public. Dar faptul că nu s-au putut toate acestea nu m-a împiedicat să trăiesc cinstit.

*– V-aţi dedicat, începând cu anii '90, unei efervescente activităţi de traducător, deschizând - în ambele sensuri - punţi de legătură între literaturile de limbă engleză şi literatura română. Titlurile care urmează sunt edificatoare: **Joseph Conrad**,* **Oglinda mării** *(The Mirror of the Sea) - 1994; **Eugen Simion**,* **The Return of the Author** *- 1996; **Marin Sorescu**,* **The Bridge** *pentru care, în 2005, aţi primit Premiul Corneliu M. Popescu decernat de Poetry Society of Great Britain, pentru traducerea poeziei europene. Au urmat, în 2007: **Ruth Fainlight**,* **Autorul la rampă***; **Mimi Khalvati**,* **Poeta din zid** *(The Poet in the Wall) ; **Peter Ackroyd**,* **Bucurii din Purley***; **Alan Brownjohn**,* **Tânjesc după iubire***; **George Szirtes**,* **Fiorul că**

eşti altfel. O muncă laborioasă şi oarecum ingrată, pentru că - nu-i aşa ?- numele traducătorului apare undeva, într-o casetă de interior, pe care măria sa cititorul o ignoră, de cele mai multe ori. De ce, aşadar, i-aţi răpit romancierului care aţi visat să deveniţi, atâta energie spirituală?

– Eram profesor de engleză. Meseria mea înseamnă să învăţ această limbă pe alţii şi să traduc. Restul sunt vorbe. *I did my job*, cum ziceam. Proza, poezia mea proprie erau un lux. Atunci când mi-am dat seama că sunt mai bună în meserie decât în acest *violon d'Ingres*, am redus motoarele. Doar că, instinctul de a scrie, dacă-l ai, nu piere.

În profesie, am bătut cu încăpăţânare la toate uşile. Nu s-au deschis multe, dar toate au fost esenţiale: aşa cum mi-am dorit de pe când eram studentă, am ajuns să predau la facultate; n-am fost tocmai un profesor rău pentru cei care au învăţat cu mine limba engleză; am scris un manual care a făcut şcoală - nu era meritul meu, acest manual, ci al profesorilor mei, cum se întâmpă întotdeauna; am ieşit din comunism cu capul sus; mi-am construit un program masteral în care am adunat tot ce aveam - traducere, lumea scriitorilor care voiau să fie traduşi, şi multe, multe uşi pe care sper că le-am deschis acelora dintre masteranzii mei care au vrut să le vadă. Viitorul nu e uşor de gestionat. Am făcut din MTTLC o avanpremieră a lui, un loc pe care mi-aş fi dorit şi eu să-l am la vârsta lor.

În scris, pe de altă parte, nu am văzut nicio uşă. Nu sunt un mare talent. Dacă va rămâne după mine un singur text care să merite să fie citit, se cheamă că cineva a deschis uşa aceea pentru mine. Mi-am făcut profesia cu pasiune, dar am scris la noroc. Şi am plătit pentru - lenea? lipsa mea de perseverenţă? neîncrederea, dezarmarea mea...

– *Sunteţi directorul şi iniţiatorul programului masteral pentru traducerea textului literar contemporan, unul dintre puţinele proiecte culturale care nu doar îşi propun, ci chiar promovează valori şi deschid perspective. Spuneţi-ne câteva cuvinte despre dezamăgirile, împlinirile şi speranţele dumneavoastră, legate de acest program.*

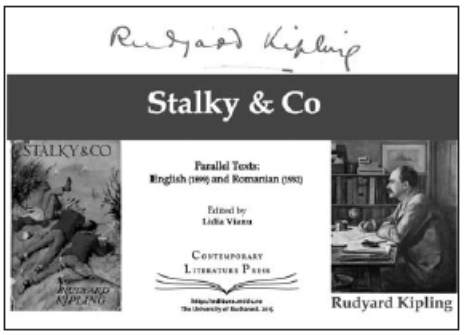

– Programul acesta este o mare bucurie. Nu am dezamăgiri legate de el. Funcţionează. Adună la un loc tot ce ţine de viaţa mea profesională. Şi eu şi colegii mei care predau la MTTLC am încercat să dăm fiecărui student cam ce credeam noi că are el nevoie. Este un program generos. Punctul lui de pornire a fost nevoia dascălilor de a da: nu numai cunoaştere, dar şi priceperea şi încăpăţânarea de a bate la toate uşile.

Pe de altă parte, acest program mi-a răsplătit eforturile. De fapt, nimic nu mi se pare a fi un efort când vine vorba de MTTLC. Răsplata a venit, totuşi. S-a născut din el editura ***Contemporary Literature Press***. Ea este editura online pentru literatură a Universităţii din Bucureşti,

http: //editura.mttlc.ro/

Are deja şapte ani de existenţă şi multe, foarte multe volume. În primul rând, are un manual de studiu în 111 volume al cărţii lui James Joyce **Finnegans Wake**. Are traduceri din literatura engleză publicate ca texte paralele, instrumente de lucru pentru studenţi - manuale de limba engleză, istorii de literatură, cărţi de lingvistică. Are şi romane româneşti, cărţi de poeţi şi prozatori români traduse în limba engleză.

Editura n-ar fi existat fără ajutorul, fără contribuţia esenţială a fostului meu profesor George Sandulescu, stabilit în Monaco. Mă gândesc din ce în ce mai des în ultima vreme că el este cel care mi-a condus cu răbdare mâna să pun miza exact pe şaptele de roşu câştigător la ruletă... Toată viaţa am înaintat printr-un labirint, alegându-mi drumul cu mai multă sau mai puţină inspiraţie. În aceste moment al vieţii, m-am eliberat de povara viitorului. La vârsta mea, nu ai nevoie să te uiţi neapărat înainte. Sau înapoi. Trebuie doar să ştii să cobori în profunzimea clipei. Doar atât.

– *Vă mulţumim pentru amabilitate şi, cum ar spune probabil şi studenţii dumneavoastră,* ***pentru faptul că existaţi****!*

suţi. " (***Ieşi din tine***)

✦ În dialogurile sale cu amintirea, doamna ***Magda Ursache*** ne oferă, cu adevărat, **Ceva mai bun decât tăcerea**: *„Petru Ursache şi-a simţit libertatea de opinie ameninţată şi a afirmat-o deschis, nu fără argumentare temeinică: « Spre ce ne îndreptăm? Spre o neocolonizare prin inducerea ideilor corect-politice, fără replică? Nu tradiţie, ci ... tranziţie!» Sătul de gândire captivă, de învăţământ ideologic, a urât conceptul de corectitudine politică, descifrând în el alt tip de cenzură, alte standarde potrivnice nouă, dar la care trebuie să ne aliniem.*

Ipocrizia «corecţilor» care se lasă «corectaţi», cuvântul exact fiind dresaj, l-a scârbit peste măsură. «Am scăpat de unanimitatea gândirii comuniste, de ridicolul comunist, de prostia comunistă, mi-a spus, de deceniile de telejurnale, decantate, de laude, ca să ne lăsăm iarăşi dirijaţi, intimidaţi, înfricoşaţi? Nu ţi se pare că Primăvara Europeană e Cântarea României pe invers?» Şi încă: «Mă tem că limba moartă (de lemn) pe care am preluat-o cu toţii, în afară de propagandişti, a rămas vie.» Avea dreptate. Şi cum au multiplicat noile discursuri foştii receptivi la discursuri şi plenare ceauşiste! Băieţii aştia ascultători, turtele ideologice. Ieri, propagitatori, azi – formatori de opinie; ieri, sovietolatri, azi – europeniza(n)ţi, foarte euroizaţi."

REVISTA FEREASTRA

Adresa:

Str. Agatha Grigorescu Bacovia, nr. 13A
Telefoane: 0244251144
Director: 0722653808; redactor-şef: 0769210763

E-mail:

lmanailescu@gmail.com
revista.fereastra@gmail.com

DIRECTOR: ***Emil PROŞCAN***
REDACTOR-ŞEF: Lucian MĂNĂILESCU

REDACTORI:

Emil NICULESCU, Florin URSULEANU, Mihai LOVIN-CĂŞOCA

CORESPONDENŢĂ:

***Maria Cornelia TOMA*, Nicoleta TUDORACHE**

La acest număr au colaborat (în ordine alfabetică)

Laurenţiu **Belizan** (pag. 44 – 45)
Silvia **Bitere** (pag. 46)
Ani **Bradea** (pag. 45 – 46)
Codrina **Bran** (pag. 15 – 16)
Alan **Brownjohn** (traducere Ioana Sabău, pag. 33)
Melania **Cuc** (pag. 34 – 37)
Florentina Loredana **Dalian** (pag. 16 – 17)
Al **Jurcan** (pag. 32)
Ruxandra **Dobre** (pag. 50)
Mihai **Lovin-Caşoca** (pag. 38, 56 – 60)
Lucian **Mănăilescu** (pag. 3 – 6, 17, 22, 39)
Corina **Militaru** (pag. 41 – 43)
Emil **Niculescu** (pag. 7 – 9, 29 – 32)
Emil **Proşcan** (pag. 1, 18, 39)
Ion **Roşioru** (pag. 51 – 52)
Constantin **Roşu** – Pucu (pag. 25 – 28)
Cătălin **Spătaru** (pag. 43)
Al. **Stănciulescu** Bârda (pag. 22 – 23)
Liviu Ioan **Stoiciu** (pag. 10 – 14)
Nicolai **Tăicuţu** (pag. 24)
Florin **Ursuleanu** (pag. 47 – 48, 53 – 54)
Lidia **Vianu** (pag. 3 – 6)
Carmen Mădălina **Zafiu** (pag. 49)

Tipar executat de EDITGRAPH Buzău
Buzău, fdt. Filantropiei nr. 37
Tel.: **0720.14.43.48 ; 0724.53.43.29**
Fax: **0238.727.520**
E-mail: **editgraph@gmail.com**
office@editgraph.ro

ISSN 1844 - 2749